מג: ר"ן אין בין המודר פרק רביעי נדרים רש"י מסורת הש"ס

אבל אם היה הפקירו קודם לנדרו הרי זה מותר ואי אמרת עד דאתי לרשות זוכה מה לי נדרו קודם להפקירו מה לי הפקירו קודם לנדרו הוא מותיב לה והוא משני לה *כל הנודר אין דעתו על מה שהפקיר מתיב רבא [א]מקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה אלא אמר רבא היינו טעמא דרבי יוסי גזירה משום [ב]מתנת בית חורון תניא [ג]המפקיר את שדהו כל שלשה ימים יכול לחזור בו מכאן ואילך אין יכול לחזור בו אמר

כל הנודר אין דעתו על מה שהפקיר. אין הכי נמי דמלי הדר ביה דדיליה הוי ואי הוה אסר ליה לאומו דכר שהפקיר בפירוש חייל נדרו אלא הכא היינו טעמא משום דכל האוסר נכסיו סתם אין דעתו על מה שהפקיר: **הכי גרסינן מתיב רבא מקצתן לראשון וכולן לשני שני זכה להשתעבד בראשון.** ובגרירתא היא בתוספתא דבבא בתרא[ד] והכי פירושו מי שיש לו שני עבדים ונתן מקצת נכסיו לראשון ואח"כ נתן[ה] לשני לא קנה ראשון דדלמא בגופיה שייר וכיון דעבדא לא קנה נכסיו נמי לא קנה דעבדא דקני נכסי הוא אבל שני זכה בעצמו ובנכסיו וזכה נמי להשתעבד בראשון דלגביה ליכא שיורא. ואי אמרת דאין דעתו על מה שהפקיר ה"נ אין דעתו על מה שנתן כבר: **אלא אמר רבא דר' יוסי משום מתנת בית חורון אמר.** ומדינא ודאי אפילו לר' יוסי שרי דאמר אפקריה נפקא ליה מרשותיה אלא דכיון דאתן סהדי דלא אפקריה אלא כדי שיחזה מודר אי שרינן ליה אתי למישרי אפי' היכא דאמר בפירוש ומעשה דבית חורון דתנן בפרקין דלקמן (מח.) ואין לפנין אלא כדי שיבא אבא ואכל עמנו ומש"ה דוקא בנדרו נדרו קודם להפקרו אסור דאיכא למגזר אבל הפקרו קודם לנדרו שרי: **תניא המפקיר את שדהו כל ג' ימים יכול לחזור בו.** ראיתי שמועה זו שלא נתברר יפה בדברי הראשונים ז"ל לפי עניות דעתי. וכך נראה לי בפירושה כל שלשה ימים יכול לחזור בו מכאן ואילך אין יכול לחזור בו מדקא מפליג בסיפא דאם אמר מהא שדה זו מופקרת ליום אחד וכו' בין זה לזה זכה דקתני שעד שלא זכה יכול לחזור בו ומשזכה אין יכול לחזור בו וכרישא לא מפליג בהכי אלא תולה חזרה בקודם ג' ולאחר ג' ש"מ הכי קתני כל ג' ימים יכול לחזור בו מהפקירו ואפילו זכה אחר קודם חזרתו לא קנה ומפרש טעמא לקמן (מד.) דמפקרין והדרין כהון דמשום דהפקר פטור מן המעשר היו הרמאין מפקירין שדותיהן כדי להפטר והיה דעתן בשעת הפקירן שיחזרו בהן ויזכו בהן ונמצא שלא היה הפקירן אלא להערמה בלבד ולפיכך הוצרכו לומר שאם יזכו בהם לא יהו חוכים מן ההפקר והוצרכו גם כן לומר שאפילו יחזה בו אחר לא יקנה ויהא מפקיר יכול לחזור בו תוך ג' ואע"ג דלגבי אחר ליכא למיחש לרמאין אפ"ה אי לא הא לא קיימא הא שאם יראו הרמאין שכשחזה בו אחר קנה לא ישמעו לדברי חכמים שהם לא יקנו דלימרו כי היכי דאחר זכי מהפקרא אנן נמי מהפקרא זכינן ועוד שכיון שנהגו הרמאין ברמאותן זה כל ג' ימים אינו מתברר שיהא הפקר דאיכא למיחש דלא אתעתייהו מפקרי אלא להערמה בלבד ולא הוי הפקר ולפיכך ראוי לומר דאפי' זכה בו אחר יכול מפקירו לחזור בו שעדיין לא נגמר הפקירו מכאן ואילך אין יכול לחזור בו ואפי' לא זכה בו אדם לא כל הימנו לחזור בו משום דלאחר שלשה תו ליכא למיחש לרמאין שכל שנעשה ההפקר ברמאות אין הנעלים מאחרין לזכות בו יותר מג': ואי

אבל אם היה הפקירו קודם לנדרו הרי זה מותר ואי אמרת עד דאתי לרשות זוכה מה לי נדרו קודם להפקירו מה לי הפקירו קודם לנדרו הוא מותיב לה והוא משני לה *כל הנודר אין דעתו על מה שהפקיר מתיב רבא [א]מקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה אלא אמר רבא היינו טעמא דרבי יוסי גזירה משום [ב]מתנת בית חורון תניא [ג]המפקיר את שדהו כל שלשה ימים יכול לחזור בו מכאן ואילך אין יכול לחזור בו אמר

אבל אם היה הפקירו קודם לנדרו. דמסתמא כי מדיר אינם על מה דאית ליה ברשותיה הוא דאדריה ולא על מה שכבר הפקיר ואדהכי מותר. ואי אמרת טעמא דרבי יוסי משום דלא הוי הפקר עד דאתיא לרשות זוכה מה לי נדר כדי אתי אכתי לא זכה ליה שום אדם ואמאי מותר: **היינו טעמא דשרי דכל המדיר אין דעתו על מה שהפקיר.** אלא על מה שעדיין ברשותו ואדהכי מותר: **מתיב רבא כו' מקצתן לראשון וכולן לשני.** שכ"מ שכתב מקצת נכסיו נמי לא קנה דענבא דקני נכסי הוא אבל שני זכה בעצמו ובנכסיו וזכה נמי להשתעבד בראשון דלגביה ליכא שיורא. ואי אמרת דאין דעתו על מה שהפקיר ה"נ אין דעתו על מה שנתן כבר: **אלא אמר רבא מקצתה לראשון וכולה לשני.** פירוש המתנה נכסיו: **ראשון קנה.** דהוי מתנה במקצת של שבא מרע דבעינן קנין ואם עמד אינו מחזיר והשני לא קנה דהואיל מתנה בכולה בחזר כשעמד ומיירי הכא כשעמד ומשום הכי ראשון קנה דהוה מתנה במקצת וע"כ כגמלך מעיקרא כי יהיה לראשון לא היה בדעתו ליתן כולו לשני דהכי אמר בפרק מי שמת (דף קמח:) המחלק נכסיו אם נמחל עמד אינו מחזיר אלא באחרון ואם נמחל שמתחלה כי יהיה לקמא מאי היה בדעתו לאלף אף לשני עמד מחזיר אף לראשון אם כן ע"כ כולן לשני דקאמר אף מקצת שנתן לראשון יהא נתון לשני הלכך כי אמר מקצתו לראשון בדעתו לומר ומקצתו לשני ושוב כי אמר וכולן לשני הוי נמלך דאי כולן לשני דקאמר היה רוצה לתת האחר אלא נתתי לראשון יהא לשני אם כן ראשון אמאי קנה שמא מתחלתו כי אמר מקצתו לראשון היה בדעתו ליתן האחר לשני ומנגן שהוא נמלך והיה לו לאחיר אם כגמלך והוי כמחלק וזימת דאם עמד מחזיר אלא ע"כ ר"ל אף מה שנתן לראשון ונמלך הוי אלמא דעתו על מה שנתן ה"נ נימא דעתו על מה שהפקיר. כך פר"ת. ויש ספרים דגרסי מקצתו לראשון לא קנה ורבינו נתנאל אמר דבריתא היא בתוספתא גבי עבדים דכתב לראשון מקצת נכסיו ולשני כתב כל נכסיו [לראשון] לא יצא לחירות כיון דשייר מנכסיו ושני קנה עצמו דהא לא שייר לכך משתעבד אף בראשון אלמא דעתו ליתן לשני אף מה שנתן לראשון דאל"כ לא קנה עצמו דהא שייר והוא עצמו נתנו לראשון והשתא אין לו כלום אלא ע"כ דעתו אמה שנתן כבר ה"נ נימא הכי: **אלא אמר רבא משום מעשה בית חורון.** כגלגי הטוחפין לקמן (דף מח.) ואמרו מעשה שלא היתה מתנה גמורה שלא גמר בלבו לתתה הכא נמי אין נראה הפקר שבומה כאילו לא הפקירו אלא לדעת שיחזה בו כמודר: **תניא המפקיר שדהו בל' ג' ימים יכול לחזור בו.** וחייב כמעשר האוכל ממנו אם אינו מתכוין לדבר דהפקירו אינו הפקר כלל תע"פ שלא חזר בו נמי לא הוי הפקר ומעמא משום דאיסור טבל דומע לכל ויודעין כל העולם דזה איסור טבל עליו וזה הפקר אינו מפורסם ולפיכך כל ג' ימים יכול לחזור בו דין זכה בו הוא דין זכה בו אחר ומש"ה חייב במעשר כיון דיכול לחזור ולכך גזרו מפני הרמאים המפקרין והדרין כהו כדמסיק ועד שלשה ימים יש לחוש שמא יתמרו העולם היא אוכל פירותיה שאינן מתוקנים אבל לאחר שלשה לא גזרו דמכאן ואילך ידוע להפקר ומועיל ההפקר אפילו לא זכה בו אדם ואין חייב במעשר אבל במתני' המודר מוחר מיד כשהפקיר דהתם כתו שאינו ידוע הפקר כן אינו ידוע שהדירו תכירו דטוחיה דהכא אנו מתירין משום דיבוע הפקר לאחר שלשה ימים כתו איסור הטבל חייב במעשר ואיכא למימר דזה מן החיוב על הפטור דמעשר היא מיניה וביה:

אם אחר פטור מן המעשר ולא יוכל אחר כך לבטל ההפקר כיון שכבר נא ליד אדם בחורת וכיה מן ההפקר וכן מוכח בסיפא גבי הפקר לאמן דקתני זכה בה בין בין הא בין אחר אין יכול לחזור בו וקתי נמי ההפקר ליום אחד אלמא תע"ג שלא עברו ג' ימים כיון שזכה בחורת הפקר אין בו חזרה ומיהו מצינן לפרש הא דקתני בסיפא מי שזכה בה אלמא דאם אחר אין יכול לחזור בו וקתי נמי בהפקר בלא זמן תקנו חכמים שלא יהא פטור מן המעשר אם יזכה בו אחר לכך פטור מן המעשר אבל בהפקר לאחר שלשה ימים יהיה חייב מפני הרמאין ואם לא יזכה בו אחר כך פטור מן המעשר אבל בהפקר לא יהא עקרי תקנת חכמים רמאין כדי שלא לבטל ההפקר לגמרי: **מבאן ואילך אינו יכול לחזור בו.** דמיד כשהפקירו אל ההפקר ויצא מרשותו ואין לי כח לחזור בו ופטור מן המעשר יהא דאמרינן ברישא דתון שלשה ימים יכול לחזור בו מפני תקנת הרמאין שרגילין להפקיר פירותיהן ולחזור ולזכות בהם כדי לפטרן מן המעשר אבל זה תקנו חכמים דלא הוי הפקר עד אחר שלשה לפטרו מן המעשר לכך תקנו חכמים דלא יהא פטור מן המעשר אבל אם אחר זכה בו אחר ואע"ג דתקנת הרמאים מפרש לקמן אליבא דר' יוסי גם דבגו נמי אית להו דן לפי מה שפירשתי דאם זכה לאלתר בחורת זכה פטור מן המעשר מאי אהני חכמים בתקנתן ר"ל שהוא ידע שאם הוא יצקו מצד זה אחרים יצקטו בו מצד אחר אבל אם היה יכול לחזור בו מדבריו היה מפקירו ואחר בו מיד:

עין משפט נר מצוה

(א) מיי' פ"ט מהלי' זכיה ומתנה הל' יח טוש"ע חו"מ סי' רל סעי' יב:) (ב) מיי' פ"ב מהלכות נדרים הלכה ח סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סימן רעג סעיף ט:

תוספות

ואי אמרת עד דאתי לרשות זוכה מה לי נדרו קודם להפקירו מה לי הפקירו קודם לנדרו. בכולהו ליתסר דהא ברשותיה קיימי: **אין דעתו לאאסור מה שהפקיר.** הלכך הוי הפקירו קודם לנדרו שרי: **מתיב רבא מקצתה לראשון וכולה לשני.** פירוש המתנה נכסיו: **ראשון קנה.** דהוי מתנה במקצת של שבא מרע דבעינן קנין ואם עמד אינו מחזיר והשני לא קנה דהואיל מתנה בכולה בחזר כשעמד ומיירי הכא כשעמד ומשום הכי ראשון קנה דהוה מתנה במקצת וע"כ כגמלך מעיקרא כי יהיה לראשון לא היה בדעתו ליתן כולו לשני דהכי אמר בפרק מי שמת (דף קמח:) המחלק נכסיו אם נמחל עמד אינו מחזיר אלא באחרון ואם נמחל שמתחלה כי יהיה לקמא מאי היה בדעתו לאלף אף לשני עמד מחזיר אף לראשון אם כן ע"כ כולן לשני דקאמר אף מקצת שנתן לראשון יהא נתון לשני הלכך כי אמר מקצתו לראשון בדעתו לומר ומקצתו לשני ושוב כי אמר וכולן לשני הוי נמלך דאי כולן לשני דקאמר היה רוצה לתת האחר אלא נתתי לראשון יהא לשני אם כן ראשון אמאי קנה שמא מתחלתו כי אמר מקצתו לראשון היה בדעתו ליתן האחר לשני ומנגן שהוא נמלך והיה לו לאחיר אם כגמלך והוי כמחלק וזימת דאם עמד מחזיר אלא ע"כ ר"ל אף מה שנתן לראשון ונמלך הוי אלמא דעתו על מה שנתן ה"נ נימא דעתו על מה שהפקיר. כך פר"ת. ויש ספרים דגרסי מקצתו לראשון לא קנה ורבינו נתנאל אמר דבריתא היא בתוספתא גבי עבדים דכתב לראשון מקצת נכסיו ולשני כתב כל נכסיו [לראשון] לא יצא לחירות כיון דשייר מנכסיו ושני קנה עצמו דהא לא שייר לכך משתעבד אף בראשון אלמא דעתו ליתן לשני אף מה שנתן לראשון דאל"כ לא קנה עצמו דהא שייר והוא עצמו נתנו לראשון והשתא אין לו כלום אלא ע"כ דעתו אמה שנתן כבר ה"נ נימא הכי: **אלא אמר רבא משום מעשה בית חורון.** כגלגי הטוחפין לקמן (דף מח.) ואמרו מעשה שלא היתה מתנה גמורה שלא גמר בלבו לתתה הכא נמי אין נראה הפקר שבומה כאילו לא הפקירו אלא לדעת שיחזה בו כמודר: **תניא המפקיר שדהו בל' ג' ימים יכול לחזור בו.** וחייב כמעשר האוכל ממנו אם אינו מתכוין לדבר דהפקירו אינו הפקר כלל תע"פ שלא חזר בו נמי לא הוי הפקר ומעמא משום דאיסור טבל דומע לכל ויודעין כל העולם דזה איסור טבל עליו וזה הפקר אינו מפורסם ולפיכך כל ג' ימים יכול לחזור בו דין זכה בו הוא דין זכה בו אחר ומש"ה חייב במעשר כיון דיכול לחזור ולכך גזרו מפני הרמאים המפקרין והדרין כהו כדמסיק ועד שלשה ימים יש לחוש שמא יתמרו העולם היא אוכל פירותיה שאינן מתוקנים אבל לאחר שלשה לא גזרו דמכאן ואילך ידוע להפקר ומועיל ההפקר אפילו לא זכה בו אדם ואין חייב במעשר אבל במתני' המודר מוחר מיד כשהפקיר דהתם כתו שאינו ידוע הפקר כן אינו ידוע שהדירו תכירו דטוחיה דהכא אנו מתירין משום דיבוע הפקר לאחר שלשה ימים כתו איסור הטבל חייב במעשר ואיכא למימר

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא אמר רבא וכו' דמן המורה הוא הפקר דאלתר כמתנה דמתנה דמעמא זוכה דדקשיא והואיל ומשעה: (ב) ד"ה היינו טעמא וכו' הלכך אמרו רבנן:

גליון הש"ס

גמ' בכל הנודר. עי' לקמן דף מו ע"ב כר"ן ד"ה ה"ל ועי' בב"ק דף קג ע"ב:

מוסף רש"י

מקצתן לראשון. ומחזר ונתן כולו לשני. ראשון קנה. שהיה בה שיור והוא מתנה כדקתני מתני' דמתנת שבא מרע במקצת מתנה גמורה היא, שני לא קנה. כלו. דלא שייר לעצמו כלום, והלכך אם עמד מחזיר (רשב"ם ב"ב קמח:).

פירוש הרא"ש

אין דעתו על מה שהפקיר. ואף על גב דכרשותו קאי כתב דעתא דעולל חולין ואין דעתו עליו: **מקצתן לראשון וכולן לשני ראשון קנה שני לא קנה.** שבא מרע המחלק נכסיו ונתן מקצתן לראשון וכולן לשני לראשון קנה ואם עמד אינו מחזיר דמתנת שבא מרע במקצת הרי היא כמתנת בריא ואם לא נזיה מתמת שבא לא קנה דהוי מתנת שבא מרע בכולה ואם עמד מחזיר ומדקנה לראשון אלמא מחזיר ומדקנה לראשון אלמא דעתו על מה שנתן ה"נ נימא דעתו על מה שהפקיר. כך פר"ת. ויש ספרים דגרסי מקצתו לראשון לא קנה ורבינו נתנאל אמר דבריתא היא בתוספתא גבי עבדים דכתב לראשון מקצת נכסיו ולשני כתב כל נכסיו [לראשון] לא יצא לחירות כיון דשייר מנכסיו ושני קנה עצמו דהא לא שייר לכך משתעבד אף בראשון אלמא דעתו ליתן לשני אף מה שנתן לראשון דאל"כ לא קנה עצמו דהא שייר והוא עצמו נתנו לראשון והשתא אין לו כלום אלא ע"כ דעתו אמה שנתן כבר ה"נ נימא הכי: **אלא אמר רבא משום מעשה בית חורון.** כגלגי הטוחפין לקמן (דף מח.) ואמרו מעשה שלא היתה מתנה גמורה שלא גמר בלבו לתתה הכא נמי אין נראה הפקר שבומה כאילו לא הפקירו אלא לדעת שיחזה בו כמודר: **תניא המפקיר שדהו בל' ג' ימים יכול לחזור בו.** וחייב כמעשר האוכל ממנו אם אינו מתכוין לדבר דהפקירו אינו הפקר כלל תע"פ שלא חזר בו נמי לא הוי הפקר ומעמא משום דאיסור טבל דומע לכל ויודעין כל העולם דזה איסור טבל עליו וזה הפקר אינו מפורסם ולפיכך כל ג' ימים יכול לחזור בו דין זכה בו הוא דין זכה בו אחר ומש"ה חייב במעשר כיון דיכול לחזור ולכך גזרו מפני הרמאים המפקרין והדרין כהו כדמסיק ועד שלשה ימים יש לחוש שמא יתמרו העולם היא אוכל פירותיה שאינן מתוקנים אבל לאחר שלשה לא גזרו דמכאן ואילך ידוע להפקר ומועיל ההפקר אפילו לא זכה בו אדם ואין חייב במעשר אבל במתני' המודר מוחר מיד כשהפקיר דהתם כתו שאינו ידוע הפקר כן אינו ידוע שהדירו תכירו דטוחיה דהכא אנו מתירין משום דיבוע הפקר לאחר שלשה ימים כתו איסור הטבל חייב במעשר ואיכא למימר

מסורת הש"ס

(א) כ"ב קמח:, (ב) כתובות עח. (לקמן מח. כ"ב קלד.), (ג) [תוספתא מעשרות פ"ג], (ד) [פ"ט ע"ס], (ה) כמ"ת טעם: כולן,

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com